עין משפט
נר מצוה

תורה אור

*ומי פירות אין מחמיצין: יוצא בדמאי ובמעשר וכו': דמאי, הא לא חזי ליה? כיון דאי בעי מפקר לנכסיה הוי עני ואוכל דמאי השתא נמי חזי ליה *דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא בית שמאי אומרים אין מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ובית הלל אומרים מאכילין: מעשר ראשון שנטלה תרומתו וכו': פשיטא, דכיון שנטלה תרומתו חולין הוי? לא צריכא שהקדימו בשיבלים ונטלה הימנו תרומת מעשר ולא נטלה הימנו תרומה גדולה, וכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש *מעשר ראשון שהקדימו בשיבלים פטור מתרומה גדולה שנאמר °והרמותם ממנו תרומת ה' (במדבר יח) מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה אפילו *הקדימו בכרי נמי ליפטר? א"ל עליך אמר קרא °מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' ומה ראית? האי אידגן והאי לא אידגן: מעשר שני והקדש שנפדו וכו': פשיטא? הכא במאי עסקינן שנתן את הקרן ולא נתן את החומש וקא משמע לן דאין חומש מעכב: והכהנים בחלה ובתרומה וכו': פשיטא? מהו דתימא מצה שוה לכל אדם בעינן קמ"ל *מצות מצות ריבה: אבל לא בטבל וכו': פשיטא? לא צריכא בטבל טבול מדרבנן שזרעו בעציץ שאינו נקוב: ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו: פשיטא? לא צריכא שהקדימו בכרי, מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קא משמע לן כדשני ליה: ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו וכו': פשיטא? לעולם דנפדו ומאי "לא נפדו" שלא נפדו כהלכתן: מעשר שני שפדאו על גב אסימון דרחמנא אמר °וצרת הכסף (דברים יד) *דבר שיש לו צורה והקדש שחיללו על גבי קרקע דרחמנא אמר *°ונתן הכסף וקם לו (ויקרא כז). תנו רבנן יכול *יוצא אדם ידי חובתו בטבל שלא נתקן, כל טבל נמי הא לא נתקן? אלא בטבל שלא נתקן כל צורכו: שנטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר, [מעשר] ראשון ולא מעשר שני, ואפילו מעשר עני מנין? תלמוד לומר °לא תאכל עליו חמץ (דברים טז) מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל טבל ואיסורא דחמץ להיכן אזלא אמר רב ששת הא מני ר' שמעון היא דאמר "אין איסור חל על איסור דתניא ר' שמעון אומר

האוכל

דמאי הא לא חזי ליה. ואמרינן לקמן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה לשום מצה ולא מי שיש לו איסור אחר א"כ הויא לה מצוה הבאה בעבירה: **השתא נמי חזי ליה.** דחומרא דרבנן בעלמא הוא דרוב עמי הארץ מעשרין הן: **אכסניא.** חיילות מלכי ישראל המוטלין על בני העיירות לזון ולהגין עליהם מאויביהן וישראלים הן והרי הן כעניים הואיל ואינן במקומן: **שהקדימו בשיבלים.** לוי המעשר הקדים לתרומה גדולה קודם מירוח דמן התורה תרומה קודמת למעשר "דראשית" קרי' רחמנא ומן המותר הוא נותן מעשר ראשון ללוי ועכשיו העבירו הלוי וקידמו כדי שלא יחסרנו הכהן אחד מחמשים ונטלה הימנו תרומת מעשר כדינו אבל תרומה גדולה הראשונה לא נטלה הימנו ואשמעינן מתני' דמותר כרבי אבהו: **מכל מתנותיכם.** בלוים כתיב: **את כל תרומת ה'.** אפילו תרומה גדולה: **ומה ראית.** דאוקמת קרא לחיוב' כשהקדימו בכרי וקרא דפטורא כשהקדימו בשיבלין: **האי.** דנתמרח בכרי אידגן וכיון דנקרא דגן נעשה טבל לתרומה כדכתיב "ראשית דגנך": **האי לא אידגן.** וכי שקליה לוי עדיין לא הוה טבול לתרומה: **טבול מדרבנן.** ואפ"ה מצוה הבאה בעבירה היא חשיב לה ולא דמי לדמאי וכדאמרן דהתם אשכחן ביה היתרא לכתחילה הלכך הכא בדיעבד נפיק: **ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו.** קא ס"ד בתרומת מעשר קאמר וקא פריך פשיטא: **לא צריכא שהקדימו בכרי.** והאי "תרומתו" דקתני תרומה גדולה דהוי חזי לאפרושי מינה מעיקרא קאמר: **כדאמר ליה רב פפא לאביי.** לעיל בשמעתין: **אסימון.** מעה בלא צורה פלאט"ה בלע"ז: **ונתן הכסף וקם לו.** במקדיש שדה כתיב ויסף חמישית כסף ערכך וגו': **כל טבל נמי לא איתקן.** קושיא היא: **או אפילו (אכילה) מעשר עני.** שאין בו שום קדושה דאילו מעשר ראשון אית ביה תרומת מעשר שהיא קדושה ומעשר שני כולו קדוש: **מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ.** אתה יוצא בו ידי מצה בפסח אם עשאו מצה:

האוכל

ומי פירות אין מחמיצין. היינו להתחייב כרת כדאמרינן בהדיא אין חייבין על חימוצו כרת אבל לאו אית ביה ובסמוך נמי אמרינן* אין לשין ביין ושמן ודבש. ואם לש תשרף מיד וחכמים נמי דאמרי תאכל היינו משום שיכולין לשומרה מן החמץ כשאר עיסה אבל לכולי עלמא מחמיצין וקשה דלקמן (דף מ.) מסקינן גבי *קימחא דאבישונא אבל מי פירות שרי דמי פירות אין מחמיצין משמע דשרינן לגמרי וכן פי' ר"ת דאין מחמיצין כל עיקר והא דאמר תשרף מיד כשעירב עמהן מים דאז ממהרות יותר להחמיץ ועל הא אמר דאין בהן כרת אבל לאו אית ביה אבל היכא דלית ביה תערובת מים כגון יין ושמן ושאר מי פירות שרו לגמרי וכן מוכח בסוף כל המנחות באות מצה (מנחות דף נז: ושם) דאמר אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי רבי יוסי הגלילי ופריך מנחת נסכים מי פירות הן ואין מחמיצין אמר ריש לקיש אומר היה רבי יוסי מנחת נסכים מגבלה במים והיא כשירה והשתא אי סלקא דעתיך דריש לקיש ורבי *יוחנן מיירי הכא בלא מים כלל ואפילו הכי כרת ליכא אבל מלקות איכא דחמץ נוקשה הוי אמאי איצטריך למימר התם מגבלה במים בלא גיבול מים נמי איצטריך קרא שלא תאפה חמץ דהוי חמץ נוקשה וחמץ נוקשה פסול למנחה כדמשמע התם במנחות (דף נג.) דקאמר התם שיאור דר' יהודה לרבי יהודה דפסול למנחות אלא ודאי היכא דליכא מים אינו מחמיץ כלל וקשה לרשב"א דחומץ האדומי חשיב ליה בפרק אלו עוברין (לקמן דף מג) חמץ דגן גמור ע"י תערובת ואמאי והא חומץ האדומי מפרש התם* דרמו ביה שעורים פי' משימין השעורים ביין כדי שיחמיץ היטב והא מי פירות אין מחמיצין ואפילו אם משימין מים עמהן אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה ואומר ר"י שהשעורים שורין במים קודם שמשימין ביין ובמי בילים נסתפק רש"י אי חשיב מי פירות או לא לפי שאנו רואים שהעיסה נעשה עבה בהן יותר מבמים אבל ר"ת נהג היתר בדבר והיה נוהג לאכול בערב הפסח אחר ארבע שעות עוגה שנילושה בבילים והא דקאמרינן *בירושלמי האוכל מצה בערב פסח קודם זמנה כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו היינו מצה הראויה לצאת בה ידי חובה וזו מצה עשירה היא:

יוצאין בדמאי. מסופק ר"י אי בעי למימר יוצא דוקא דיעבד כדאמרינן הואיל ומפקיר לנכסיה וחזי ליה מכל מקום עדיין לא מפקיר להו אי נמי יוצאים אף לכתחלה הואיל ושרי לעניים ואכילת מצה נמי נקרא אכילת עניות: **אכסניא** · מפרש בירושלמי נכרים: **שחילל** על גב קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף. תימה אי כסף משמע ליה דווקא נימעוט שוה כסף ואי יליף מיתיב דשוה כסף ככסף אפילו קרקע נמי ונראה לר"י דילפינן בכלל ופרט וכלל ויסף חמישיתו כלל כסף פרט והיה לו חזר וכולל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו' יצאו קרקעות ועבדים ושטרות וכן מוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נא.) דתנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות ומפרש התם בגמרא ולא הקדשות בכל אלו ובכור יליף התם בכלל ופרט וכלל *וכן נמי יש לפרש הקדשות ומיהו תימה מאי מיבעי ליה בפ' הזהב (ב"מ דף נד.) חומש מהו שיתחלל ע"ג קרקע והא עיקר המיעוט בחומש כתיב ויסף חמישית כסף ערכך (ויקרא כז):

האוכל

רבינו חננאל

במי פירות ומי פירות אין מחמיצין · ירושל' אין לשין עיסה במשקין אבל מקטפין אותה במשקין אמר רבי עקיבא מעשה שהייתי עם רבי אליעזר ורבי יהושע בספינה ולשתי מצתם במשקין · אין לשין בחמין מפני שחולטין ולא בפושרין מפני שהן מחמיצין: דמאי כב"ה דאמר מאכילין את העניים דמאי וכיון דחזו לעניים יוצא אדם בו בפסח וכבר פרשנוהו בכמה מקומות דדמאי הוא הלוקח פירות מעם הארץ ואינו יודע אם הן מעושרין אם לאו נותן מהם חלק אחד ממאה לכהן והן תרומת מעשר שחייב הלוי ליתן לכהן מעשר מן המעשר אבל תרומה גדולה שהיא אחד מחמשים ודאי הן מפרישים ואפילו עמי הארץ וכן מי שהפריש עמיר אחד מעשרה ונתנו לכהן קודם שיעשהו טרן וקודם שיוציאו ממנו תרומה גדולה לכהן ונתן הלוי ממנו תרומת מעשר והוא מעשר מן המעשר ואע"פ שתרומה גדולה לא נתן לכהן מותר ללוי אותו מעשר שלא נתחייב הלוי בתרומה גדולה אלא אם קבל הלוי מעשר מן הגורן אחר שהעמיד ישראל כרי אם הפריש ממנו מעשר ונתנו ללוי מקודם התרומה חייב בתרומה וחייב בתרומת מעשר הלוי ופשטא היא והיא מפורשת בסוטה פרק אחרון: ובמעשר שני והקדש שנפדו אם נתן הקרן אע"פ שלא נתן עדיין החומש כבר שלו הוא וכן החלה והתרומה לכהנים הן ואע"פ שלישראל אסורה מצות מצות ריבה. טבל הוא שלא הורמה ממנו התרומה והמעשר ואע"פ שהיא תבואה שנזרעה בעציץ שאינו נקוב ואינה תרומת הארץ אלא תבואה זרועה בכלי מדאוריי' פטור מדרבנן חייב להפריש ממנו תרומה ומעשר לפיכך אינו מותר ואינו ראוי לאכילה וכ"ש טבל דאוריי': ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו כגון שהקדים בכרי ונתן אחד מעשרה בו ללוי ונמצא במעשר שלקח הלוי אחד מחמשים לכהן והיא תרומה גדולה וחייב עוד אחרי כן לתת לכהן מן הנשאר בידו חלק אחד מעשרה והיא תרומת מעשר ואפילו אם נתן תרומת מעשר ולא נתן התרומה גדולה אין יוצא בו ידי חובתו בפסח וכן במעשר והקדש שנפדו על אסימון והן מעות שאין בהן צורה כלומר לא נטבעו במטבע אלא הוהלק בלא צורה כאלו לא נפדו דפדיה כי האי גונא לא שמה פדיה משום דאין מתחלל אלא על כסף שיש עליו צורה שנאמר וצרת הכסף בידך ודייקינן וצרת דבר שיש עליו צורה למעוטי אסימון שאין עליו צורה: ת"ר יכול יוצא אדם בטבל שלא תקנו כהלכתו כגון שהפריש כל מה שחייב להפריש חוץ מדבר אחד ואפי' מעשר עני שמוציא בשנה השלישית ת"ל לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום לא תאכל חמץ יצא זה שאיסורו משום לא תאכל טבל פי' כל תבואה שלא נתקנה כהלכתה נקראת טבל ואקשי' עליה ואיסורא דחמץ היכא אזיל ודחי' הא מתניתא ר' שמעון היא דסבר אין איסור חמץ חל על איסור טבל

קיח א מיי' פ"ה מהל' חמץ הלכה ב סמג לאוין עט טוש"ע שם:
[לקמן לו:]
[תוס' דאבישונ' כצ"ל]
שבת קכו: ברכות מז. סוכה לה: עירובין לא.
קיט ב מיי' פ"ו מהל' חמץ הלכה ז:
קכ ג מיי' פ"י מהלכות מעשר הלכה יא:
קכא ד מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' יג טור ש"ע י"ד סי' שלא:
קכב ה מיי' פ"ו מהל' מ"ש הלכה ח:
קכג ו ז שם הלכה ז:
קכד ח מיי' פ"ו מהל' איסורי ביאה הל' ח ופ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה יח:
[לסמיך בסוגי' לא נמצא רבי יוחנן רק ר"ל]
[דף מג:]
ונתן הכסף לא כתיב עי' תוס' שבת קכח: ד"ה ונתן
[וע"ע תוס' מנחות נג: ד"ה אין מחמיצין כו']

מסורת הש"ס

[לקמן מ: מנחות נז:]
דמאי פ"ג [מ"א]
עירובין יז:
[ברכות מז: שבת קכז. עירובין לא. ביצה יג:]
תמורה ה:
[לקמן לו:]
[ב"מ מז:]
[עי' תוס' סוכה לו: ד"ה משום]

גליון הש"ס

גמרא ל"צ בטבל טבול מדרבנן · עיין לקמן קיד ע"ב תוד"ה אלא דמאי:

[ועיין תוספות בכורו' נא: ד"ה אימא וכו']

נושא
בצמוד זה בגמ'
יבואר פרט' המצ'
באינו דברים
יוצאים ולהלופין
לא יוצאים
חובת מצה

נושא
לא יוצאים בטבל אפילו אם
הופרשו כל ההפרשות חוץ ממעשר
עני

מבנה △
תשובות
להסביר
"איסורא דחמץ
להיכן אזלא"

* סוגריים לשם דיוק
בתוך הסוגריים יש תיקון לשון